

Brian Pearce

Palmiro Togliatti

Från *The Newsletter*, 2 januari 1960.

Det var Polonius som höll med prins Hamlet när denne sade att ett visst moln på himlen hade samma form som en kamel, höll med honom igen när han ändrade sig och sade att det såg ut som en vessla och höll med igen när Hamlet jämförde det med en val.

Den stalinistiska internationella kommunistiska rörelsen har haft, och har fortfarande, en mängd ledande företrädare av det slaget. Personer utan egna åsikter som bara väntar på att få ”linjen” färdigtuggad. Professor Varga, Moskvas ekonom till hands, var kanske det klassiska exemplet, som uppges ha svarat när han fick i uppdrag att lägga fram en rapport om världsekonomin till ett möte med Komintern: ”Vilka fakta ska jag ta med? Förestående svacka eller fortsatt stabilisering?”

Palmiro Togliatti, vars betydelsefulla artikel i juli-augusti-numret av *Rinascita*, omnämnd i novembernumret av *World Marxist Review*,¹ och som Gerry Healy behandlade i senaste numret av *The Newsletter*, är ingen Polonius. Hans historia gör honom till en framstående person, i stånd till originellt och självständigt tänkande. Dessvärre ger den också bilden av någon lika redo som någonsin Polonius att underordna sitt tänkande till de aktuella kraven i Kreml så fort pisksnärten hörs.

Under de diskussioner som uppstod inom den internationella kommunistiska rörelsen sedan Chrusjtjovs hemliga tal vid Tjugonde partikongressen publicerats, skrev Togliatti en ytterst ingående och intressant kommentar till talet. Den publicerades i *L'Unità* den 17 juni 1956 och utgavs – med hopbitna tändar – i engelsk översättning i form av en specialbilaga till *World News*, det brittiska kommunistpartiets veckotidning. (Några illasinnade intellektuella som kunde italienska hade läst artikeln och bombarderade därefter partiet med krav på översättning.)

I den artikeln tittade Togliatti under ytan på ”personkulten”, tog upp olika aspekter av den byråkratiska urartningen av sovjetsamhället och framhöll behovet av ”en noggrann utredning av hur något liknande kunnat uppstå”. Sannolikt var det den artikeln och den internationella uppmärksamhet den orsak som mer än något annat fick det sovjetiska kommunistpartiets centralkommitté att den 30 juni anta den beryktade resolution, som ”officiellt avslutade debatten”. Och Togliatti, som visat att han kunde och förstod en hel del om stalinismens ursprung och karaktär, valde från det ögonblicket lydigt att tiga om ämnet.

Ett anmärkningsvärt tal

I sin artikel 1956 anspelade Togliatti helt kort på att stalinismen infekterat den internationella kommunistiska rörelsen och påpekade:

Om ni har möjlighet, kasta ett öga på exempelvis det tal jag höll på Kominterns sjätte kongress 1928, och ni kommer att hitta kritik av en del av dessa saker.

Ja, det var förvisso ett anmärkningsvärt tal. En kort rapport om det återfinns i engelskspråkiga *International Press Correspondence* den 23 augusti 1928.² Togliatti pekade då på att grund-

¹ *World Marxist Review* november 1959, s. 43ff, P. Togliatti, ”History of the Communist International – Some Problems”

² Tidskriften finns på Marxist Internet Archive. Det aktuella numret är [International Press Correspondence Vol 8, No. 53, August 23, 1928](#), som innehåller ”Discussion on the Report of Comrade Bukharin”. Togliattis inlägg (under namnet Ercoli) på s. 939-42.

läggande hos fascismen var att fullständigt avskaffa alla självständiga arbetarorganisationer och att den politiska följden av detta var att avvisa alla kompromisser med socialdemokratin.

Och att säga något sådant var ganska djärvt på den tiden. 1924 hade Stalin, under en av Kominterns tidiga ultravänsteristiska perioder, slagit fast att "socialdemokratin objektivt är fascismens moderata flygel ... De organisationerna utesluter inte varandra. De är inga antipoder utan tvillingar". (*Works*, band 6, sid. 294³) Förvisso hade ingen brytt sig särskilt mycket om den doktrinen under Kominterns opportunistiska fas 1925-27, men den hade heller aldrig förkastats och när Togliatti höll sitt anförande var en ny ultravänsteristisk fas på gång, där Stalins strålande idé skulle kristalliseras i begreppet "socialfascism" och komma att leda till katastrof för arbetarrörelsen, framför allt i Tyskland.

Men så fort Togliatti fått klart för sig att socialfascism var det som gällde tills vidare anpassade han sig. I februari 1930 skulle han skriva:

Den italienska socialdemokratin blir med största beredvillighet fascistisk.

Vilket fick Trotskij att göra följande kommentar:

Tyvär blir den officiella kommunismens funktionärer ännu mer flinkt lakejer.⁴

Togliatti och Trotskij

Att åren 1928-34, som Togliatti nu gör inför kommunisterna i världen, uttala kritik av doktrinen om "socialfascism" och de praktiska konsekvenserna av den var ett av kännetecknen på det "trotskistiska odjuret". I Storbritannien och i andra länder blev folk 1932 uteslutna ur kommunistpartiet för att ha spridit och diskuterat Trotskij's texter om läget i Tyskland, där han fördömde den officiella politiken och manade till en enhetsfront mellan arbetarpartierna mot fascismen. (Det är värt att påminna om att Trotskij redan 1928 påvisat det felaktiga i Stalins formel när han i sin *Kritik av förslaget till Kominterns program* hade skrivit:

Man skulle kunna säga att socialdemokratin är det borgerliga samhällets vänsterflygel. Den definitionen vore helt korrekt under förutsättning att man inte tolkar den på ett överförenklat sätt, och glömmer att socialdemokratin fortfarande leder miljontals arbetare och inom vissa gränser är tvungen att ta hänsyn till inte bara sin borgerliga herres vilja utan också sin vilseledda proletära väljarbas intressen. Men det är helt vettlöst att karakterisera socialdemokratin som "fascismens moderata flygel".⁵

Av någon anledning anser Togliatti det inte vara lämpligt att hedra dem som en gång hade rätt i frågan om "socialfascismen" och som han och hans gelikar i stället bestraffade när de ville korrigera detta misstag när det var högsta sanning.

Och varför just denna vinkel?

Och varför, ja varför, ägnar sig Togliatti nu åt detta misstag och bara detta i den stalinistiska rörelsens historia? Den politik kommunisterna står för idag präglas ju inte av ultravänsterism, och inte heller finns det något som tyder på att man är på väg åt det hållet – snarare tvärtom. Det är märkligt att han inte har något att säga om de opportunistiska felstegen 1925-27, som föregick och banade väg för de ultravänsteristiska konvulsionerna 1928-34 – för det var i huvudsak en reaktion på de katastrofer dessa opportunistiska misstag ledde till och den s k "tredje perioden" går bara att förstå om man känner till det som hände innan.

Dvs det är märkligt om man inte kände till att Togliatti uttrycker sig som politiker, och en ohederlig sådan till yttermera visso, och att just på grund av att stalinistisk politik nu i vissa

³ Artikeln (*Works* s. 292-314) [Concerning the International Situation](#) (skriven september 1924).

⁴ [Vad härnäst? Det tyska proletariatets ödesfrågor](#) (januari 1932).

⁵ [Tredje internationalen efter Lenin](#) (s. 66 i versionen på marxistarkivet)

avseenden upprepar fasen mellan 1925 och 1927 blir det nödvändigt för honom och hans kolleger att inte rikta partimedlemmarnas uppmärksamhet mot den delen av deras historia!

När exempelvis i Storbritannien kommunistpartiet är ute efter att komma överens med delar av den fackliga byråkratin, precis som på tiden med den anglo-ryska kommittén, och bygga upp Cousins på samma sätt som man en gång gjorde med Purcell, blir det för Togliatti, Gollan & Co enklast att säga så lite som möjligt om den perioden. Långt bättre då att dygdigt brodera om misstagen under ”tredje perioden”, som har långt mindre bäring på dagens politik.

Att förutsätta det som ska bevisas

Om Togliatti varit ute i rent ”historiskt syfte”, och valt att skildra ”tredje perioden” utan någon koppling till dagens aktualiteter kunde man ändå ha förväntat sig något slags förklaring till varför han verkar så säker på att misstagen av vänsteristiskt slag nu definitivt tillhör historien vad beträffar ledningen för den internationella stalinismen. Förklaringen kunde också ha inkluderat en diskussion om vad det blev av den vänstersväng som hans rörelse såg ut att vara på väg mot i slutet av 1947 och perioden omedelbart efteråt då amerikansk och brittisk imperialism avslutat enheten mellan ”De tre stora” och startat kalla kriget. Varför ryggade sovjetbyråkratin i motsats till 20 år tidigare så snabbt tillbaka även från verbal ”revolutionism” för att i stället i både ord och handling helt göra sig av med det leninistiska arvet? Det fanns ju ändå inte lika stora ursäkten för högerpolitiken som på 1930-talet – då fascismen segrat i Tyskland och Frankrike och Storbritannien visade en viss benägenhet att vilja flirta med Ryssland.

Men att ge sig in på det hade också gjort det nödvändigt att behandla frågan om den byråkratiska urartningen av sovjetsamhället och granska den som en process med oundvikliga följder för den internationella stalinistiska rörelsen – samma fråga som Togliatti lydigt upphörde att diskutera när den ”falska gryningen” från 1956 var över.

Stalinism i handling

Precis som Chrusjtjov hälsade världens kommunistpartier 1957 och 1958 unionen mellan Syrien och Egypten som ett stort steg framåt för folken i arabvärlden. Samtidigt struntade man i att arbetarpartierna i Egypten helt saknade rättigheter och att detta snart också skulle gälla i Syrien. När marxister tog upp den frågan, och avslöjade struntpratet med att utse Nasser till ”nationell hjälte”, blev de kallade ”sekteister” ur stånd att förstå att Nasser var en bundsförvant mot ”huvudfienden”. Orsaken till detta var förstås att Nasser stod på god fot med de styrande i Sovjetunionen. Det är nu mycket intressant att läsa kommentarerna från den landsflyktige syriske kommunistledaren Khaled Baghdasb i en tidning i Prag:

Tusentals av arabvärldens bästa söner – arbetare, bönder, officerare och intellektuella – ruttar i fängelse utan någon rättegång. Nassers tal om ”vägen till socialism” är rena hånet, eftersom den för arbetarna bara inneburit inflation, arbetslöshet och tyranni.”

Översättning: B E Rosin

Lästips

Togliatti:

Tobias Abse: [Palmiro Togliatti - Stalins lojale tjänare](#) och [Palmiro Togliatti och Italienska kommunistpartiet 1956](#)
[Togliattis memorandum](#). Togliattis politiska ”testamente” (1964).

Det italienska kommunistpartiets utveckling efter Stalins död:

Harald Hamrin: [Italienska kommunistpartiet](#) (tiden fram till 1965)
[Il Manifesto. Teser och analyser av den radikala vänstern i Italien](#). (1971)

[Zenit om Italien 1970-72.](#)

[Italien på 70-talet](#) (1972-77)

[Il Manifesto och den italienska kommunismen](#) (intervju 1988)

Tobias Abse: [Leopardens triumf - vad händer i Italien?](#) (tiden fram till slutet av 1992, då kommunistpartiet splittras m m)